

חֶסֶד חֶפְצִי וְלֹא-זָבַח

פעמיים בבשורת מתי, ישוע ציטט את אותו הקטע מהושע 6:6, שבו אלוהים אומר: "חֶסֶד חֶפְצִי וְלֹא-זָבַח". הוא עשה זאת כשהתייחס לפרושים ולחוסר הרחמים מצדם. הפרושים היו מעמד של אנשים שרבים מאיתנו, שקראו את הבשורות, מכירים היטב. עם זאת, הקושי שלנו הוא לדמיין שאם אין לנו רחמים, אנחנו דומים לפרושים. אבל בואו נבחן את נושא הרחמים (או היעדרם) ביתר פירוט. הפעם הראשונה שבה השתמש האדון בקטע זה מהושע הייתה בעת שקרא למתי, שהיה אז גובה מסים, והפך לימים לשליח ולמטיף. מתי עצמו מתאר את הסצנה:

מתי 9: 9-13

"כִּאֲשֶׁר עָבַר מִשָּׁם רָאָה יֵשׁוּעַ אִישׁ יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמָּכֶס וּשְׁמוֹ מַתִּי. אָמַר אֵלָיו: 'לֵךְ אַחֲרַי'. הוּא קָם וְהִלֵּךְ אַחֲרָיו. כְּשֶׁהִסָּב בְּבֵית בָּאוּ מוֹכְסִים וְחוֹטְאִים רַבִּים וְהִסָּבוּ עִם יֵשׁוּעַ וְתַלְמִידָיו. רָאוּ הַפְּרוּשִׁים וְאָמְרוּ: 'לִתְלַמִּידָיו'. מַדּוּעַ אוֹכֵל וְרֹבֵץ עִם הַמּוֹכְסִים וְהַחוֹטְאִים?' שָׁמַע יֵשׁוּעַ וָאָמַר לָהֶם: 'לֹא הִבְרִיאִים צְרִיכִים רֹפֵא, אֲלֵא הַחוֹלִים. וְאַתֶּם צָאוּ וְלִמְדוּ מֵה מִשְׁמַע 'חֶסֶד חֶפְצִי וְלֹא-זָבַח', כִּי לֹא בָאתִי לְקַרְא לְצַדִּיקִים כִּי אִם לְחוֹטְאִים'."

הפרושים לא טענו: אלה שאיתם אכל האדון היו אכן חוטאים. בגלל זה הם חשבו שהאדון לא היה צריך להתקרב לאנשים האלה. אבל הם התעלמו מכך שהוא בא בדיוק בשביל האנשים האלה! בעוד הפרושים אמרו "אל תתקרב אליהם, הם חוטאים", האדון אמר: "אני אכל ואשתה איתם, כי באתי בשבילם, כדי לחפש אותם ולהחזיר אותם בתשובה". כך גם היום: אם אנו נמנעים מה"חוטאים" – "כאילו אנו עצמנו איננו חוטאים" – אזי אנו כמו הפרושים. גאוותם גרמה להם לסווג את עצמם כ"ללא חטא" ולא אפשרה להם להראות רחמים כלפי מי שהם ראו כ"חוטא". אבל אלוהים מתנגד לגאים ומעניק חסד לענווים, וזה שוב קטע מהתנ"ך המצוטט פעמיים בברית החדשה (משלי 3:34, תרגום השבעים) (הערה: תרגום השבעים הוא התרגום היווני הקדום של התנ"ך; כ-2/3 מהתנ"ך בברית החדשה מקורם בגרסה זו:))

יעקב 4:6

"וְאֵוֹלָם נֹתֵן הוּא יִתֵּר חָן. לָכֵן הִפְתּוּב אוֹמֵר 'אֱלֹהִים לְלִצִּים הוּא-יְלִיץ וְלַעֲנוּיִם יִתֵּן-חֵן'."

1-1 פטרוס 5:5

"כְּמוֹ כֵּן, הַצִּעִירִים, הַפְּנֵעוּ לִפְנֵי הַזְקֵנִים. וְאוֹלָם חֲגְרוּ כָלְכֶם נְמִיכוֹת רוּחַ אִישׁ כָּלִפִּי יַעֲהוּ, כִּי אֱלֹהִים לִלְצִים הוּא יִלְיֹץ וְלַעֲנִיִּים יִתֶּן-חֵן".

ענוה היא מה שאלוהים מחפש. וזה מה שהיה חסר לפרושים ולדומיהם, וגם לנו חסר פעמים רבות. דוגמה להתנהגות זו אנו מוצאים בבשורה על פי לוקס 14-9:18:

לוקס 18: 9-14

"וּלְכֻמָּה אֲנָשִׁים, שֶׁבִטְחוּ בַעֲצָמָם כִּי צַדִּיקִים הֵם וּבָזוּ לְאַחֲרִים, סֵפֶר אֶת הַמַּשָּׁל הַזֶּה: "שְׁנֵי אֲנָשִׁים עָלוּ אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהִתְפַּלֵּל; אֶחָד פְּרוּשׁ וְהַשְׁנִי מוֹכֵס. עַמֵּד הַפְּרוּשׁ לִבְדּוֹ וְהַתְּפַלֵּל, אֱלֹהִים, אֲנִי מוֹדֶה לְךָ שְׂאִינִי כִּיתֵר הָאֲנָשִׁים - גַּזְלִים, רֹשְׁעִים, נוֹאֲפִים, וְאֵף לֹא כְּמוֹכֵס הַזֶּה. אֲנִי צָם פְּעָמִים בַּשָּׁבוּעַ, אֲנִי נוֹתֵן מִעֶשֶׂר מִכָּל מָה שֶׁאֲנִי מְרִוּחַ. וְאֵלֹהִים הַמוֹכֵס, שֶׁעַמֵּד מִרְחוּק, אֵף לֹא רָצָה לְשַׁאֵת אֶת עֵינָיו לְשִׁמּוֹ, אֲלֹא טָפַח עַל לְבָו וְאָמַר, אֱלֹהִים, רַחֵם נָא עָלַי, עַל אִישׁ חוֹטֵא. אֹמֵר אֲנִי לָכֶם, הָאִישׁ הַזֶּה יֵרֵד אֶל בֵּיתוֹ צַדִּיק יוֹתֵר מֵהָאִישׁ הַהוּא; כִּי כָל הַמְּרוֹמֵם אֶת עַצְמוֹ יִשְׁפֹּל, וְהַמְּשֻׁפָּל אֶת עַצְמוֹ יִרְוֹם".

אלוהים אוהב את הלבבות הענווים ובז לעזבים. הוא לא מסתכל על כמה מעשים טובים עשינו, מה עשינו או לא עשינו. אם מה שעשינו לא נעשה מתוך לב עניו, מתוך רחמים על הזולת, אז יש לזה אותו ערך אפסי כמו למעשים של הפרושים הגאים. כי ה"ר"וצה חסד ולא זבח". אבל הפרושים התעלמו מכך, ולעתים קרובות גם אנחנו מתעלמים מכך, ועוסקים במעשים דתיים ללא רחמים.

הפעם השנייה שאנו רואים את האדון פונה אל הפרושים, תוך שימוש באותו קטע מהושע 6:6, היא במתי 12. שם אנו קוראים:

מתי 12: 1-8

"בְּאוֹתָהּ הָעֵת עָבַר יֵשׁוּעַ בְּשַׁבָּת בְּשָׂדֶה קָמָה; תַּלְמִידָיו הָיוּ רַעֲבִים וַחֲלָלוּ לִקְטֹף שִׁבְלִים וּלְאָכַל. וְרָאוּ זֹאת הַפְּרוּשִׁים וְאָמְרוּ לוֹ: "הֲנִיָּה תַלְמִידֶיךָ עוֹשִׂים מַה שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת". הַשִּׁיב לָהֶם: "הָאֵם לֹא קְרִאתֶם מֶה שֶׁעָשָׂה דָּוִד כְּאִשֶּׁר רָעַב הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ? הֲרִי נִכְנָס לְבֵית הָאֱלֹהִים וְאָכַל אֶת לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁלֹּא הָיָה מִתֵּר לוֹ וּלְאֲנָשָׁיו לְאָכַל כִּי אִם לְכַהֲנִים בְּלִבְדּוֹ. הָאֵם לֹא קְרִאתֶם בַּתּוֹרָה כִּי בַשַּׁבָּת מַחֲלִילִים הַכּוֹהֲנִים אֶת הַשַּׁבֵּת בַּמִּקְדָּשׁ וְאִין עֲלֵיהֶם אֲשֶׁמָּה? וְאֲנִי אֹמֵר לָכֶם שֶׁגְּדוֹל מִן הַמִּקְדָּשׁ נִמְצָא קָאן. אֲךָ לוֹ יַדְעֶתֶם מַה מִּשְׁמַעוֹת 'חֶסֶד חֶפְצִית וְלֹא זֶבַח', לֹא הֵייתֶם מְרַשְׁעִים אֶת הַנְּקִיִּים, שֶׁהָרִי בֶן-הָאָדָם הוּא אֲדוֹן הַשַּׁבָּת".

הפרושים הכירו היטב את אותיות החוק. ועל פי אותיות החוק, הם צדקו. אך כפי שאמר פאולוס:

2קורנתים 3: 5-6

"לא שְׁאֲנַחֲנוּ בַעֲצָמֵנוּ מִכְשָׁרִים בְּאֶפֶן שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִלוֹ מִשְׁהוּ נֹבֵעַ מֵעֲצָמֵנוּ, אֲלֵא שִׁכְשִׁירְנוּ בֵּא מֵאֵית אֱלֹהִים. הוּא הַכְשִׁיר אוֹתָנוּ לֵהִיּוֹת מִשְׁרָתִי בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא שֶׁל אוֹת כְּתוּבָה, אֲלֵא שֶׁל הָרוּחַ; שֶׁכֵּן הָאוֹת מִמִּיתָה, אֲבָל הָרוּחַ מִחִיָּה".

כאשר אדם דבק רק באות הכתובה, ללא הרוח, הוא הופך לא לשרת של אלוהים אלא לפרושי. לדוגמה, האות הכתובה אמרה "שמור את השבת". אבל אם החסד דרש זאת, למשל כדי שמישהו יירפא בשבת, אז מצווה זו לא הייתה בתוקף. **החסד היה ונותר גדול מכל מצווה. כי המצווה הגדולה מכולן היא לאהוב זה את זה.** כפי שמתי 22: 37-40 אומר לנו:

"הַשִּׁיב לוֹ יֵשׁוּעַ": וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. זֹאת הַמִּצְוָה הַגְּדוֹלָה וְהָרִאשׁוֹנָה. הַשְׁנִיָּה דוֹמָה לָהּ: וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ. בְּשֵׁתִי מִצְוֹת אֵלֶּה תִּלְוֶיהָ כָּל הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים".

וכמו שכתוב באיגרת יוחנן הראשונה 4: 20:

"אִישׁ אִם יֹאמֶר "אוֹהֵב אֲנִי אֶת אֱלֹהִים" וְהוּא שׂוֹנֵא אֶת אָחִיו, שֶׁקֶרֶן הוּא; כִּי מִי שֶׁאֵינֶנּוּ אוֹהֵב אֶת אָחִיו אֲשֶׁר הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ לֹא יוֹכֵל לְאַהֲבֹת אֶת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הוּא אֵינֶנּוּ רוֹאֶה אוֹתוֹ".

לאהוב את אלוהים היא המצווה הראשונה, אך לומר שאנו אוהבים את אלוהים מבלי לאהוב זה את זה הוא שקר. אנו יכולים לומר באמת "אני אוהב את אלוהים" רק אם אנו אוהבים זה את זה. וזוהי המצווה העליונה. הפרושים לא יכלו להבין זאת. הם לא יכלו להבין שכל התורה והנביאים תלויים באהבת אלוהים ובאהבת הזולת. מצוות השבת וכל מצווה אחרת היו כפופות לאהבת הזולת ולהראות רחמים זה לזה. זה היה רוח החוק. אך הם ידעו וקיבלו רק את האות הכתובה. הם ידעו אפילו את הפרטים הקטנים ביותר לגבי האות הכתובה. מה לעשות, מתי לעשות, איך לעשות, מה היו הדרישות לגבי הימים, העונות, הכמויות. הם ידעו הכל לגבי האות הכתובה של התורה, אך התעלמו מכל מה שקשור לרוח התורה, הענוה, הרחמים והאהבה זה לזה. כפי שאמר להם האדון פעם:

מתי 23:23

"אִוִי לָכֶם סוּפְרִים וּפְרוּשִׁים צְבוּעִים, כִּי נוֹתְנִים אֶתֶּם מַעֲשָׂרוֹת מִמִּנְהָ וְשִׁבְתִּי וְכַמּוֹן, וּמִזְנִיחִים אֶת הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים יוֹתֵר שֶׁבַת וְזֶרַע - אֶת הַמִּשְׁפָּט, אֶת הַחֹסֶד וְאֶת הָאֱמוּנָה. צָרִיךְ הִיָּה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאֲחֵרִים וְלֹא לַעֲזוֹב אֶת הַדְּבָרִים הָאֲחֵרִים".

הסופרים והפרושים היו הראשונים בתשלום המעשר והאחרונים בצדק, בחסד ובאמונה. אך צדק, חסד ואמונה הם העיקר, הדברים החשובים יותר, העניינים החשובים יותר בתורה. אלה הם גם הדברים הנובעים מלב ענין, הלב שאלוהים מחפש. לא משנה כמה מעשר אנו נותנים או אילו קורבנות אחרים אנו מקריבים. אם אנו מסרבים להראות רחמים לאחינו, אזי גם אנו כמו הפרושים. **במילים אחרות: הדבר היחיד שמראה אם אנו פרושים או משרתי אלוהים אמיתיים אינו הקורבנות שלנו, אלא הרחמים והאהבה שאנו מראים זה לזה. עבדי אלוהים אמיתיים מראים רחמים כלפי זולתם. הפרושים, לעומת זאת, מקריבים קורבנות, ללא רחמים.** עבור הפרושים ודומיהם – לעתים קרובות – מה שחשוב הוא הדברים החיצוניים, במיוחד הדברים שאחרים יכולים לראות שהם עושים, ובכך להאכיל את גאוותם ואגויהם. כפי שמתי 23: 1-7, 13-14 אומר לנו:

"אֲזַדְבֵּר יִשׁוּעַ אֶל הַמּוֹן הָעֵם וְאֶל תַּלְמִידָיו. אָמַר לָהֶם: הַסּוֹפְרִים וְהַפְּרוֹשִׁים יוֹשְׁבִים עַל כֶּסֶּא מֹשֶׁה. לִכְן כָּל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָכֶם עֲשׂוּ וּשְׁמְרוּ, אֲךָ כִּמְעַשִּׂיהֶם אֵל תַּעֲשׂוּ, כִּי אומרים הם ואינם עושים. הם קוֹשְׁרִים מִשְׁאֲוֹת כְּבָדִים וּמַעֲמִיסִים אוֹתָם עַל שִׁכְמֵי הָאֲנָשִׁים, אֲךָ אֵינָם רוצים להניע אותם אף באצבעם; וְעוֹשִׂים אֶת כָּל מַעֲשֵׂיהֶם כְּדִי לְהִרְאוֹת לְבָנֵי אָדָם, בְּהִרְחִיבָם אֶת תַּפְּלֵיהֶם וּבְהֶאֱרִיכָם אֶת צִיצִיּוֹתֵיהֶם. אוֹהֲבִים הֵם אֶת מוֹשֵׁב הָרֹאשׁ בְּסַעֲדוֹת וְאֶת הַמוֹשְׁבִים הָרִאשׁוֹנִים בְּבֵתִי הַפִּנְסוֹת וּבִרְכוֹת שְׁלוֹם בְּשׁוּקִים וְלֹה קֹרָא 'רַבִּי' עַל יְדֵי אֲנָשִׁים. אוֹי לָכֶם סוֹפְרִים וּפְרוֹשִׁים צְבוּעִים, כִּי סוֹגְרִים אֶתְּם אֶת מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם בְּפָנֵי בְנֵי אָדָם; הֵן אַתֶּם אֵינְכֶם נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ וְגַם לְבָאִים אֵינְכֶם מִיָּחִים לְהִכָּנֵס".

המאפיין העיקרי של התנהגות הפרושים הוא צביעות. פרושי מתנהג כאלוהי, אך ליבו אינו אלוהי. הוא מתנהג בענווה, בעוד שהוא מלא גאווה. הוא מעמיס משאות כבדים על כתפי האנשים, אך הוא עצמו אינו רוצה לגעת במשאות אלה. הוא מתפלל תפילות ארוכות ואינסופיות, אך במקביל בולע את בתי האלמנות. כלפי חוץ הוא נראה דתי וירא שמים, אך בפנים הוא מלא גאווה וחסר רחמים. במידה שאנו מתנהגים כך, גם אנו פרושים. וזה מה שעושה לעתים קרובות דת שקרית: היא פרושית, כלומר צבועה, מכבידה, חסרת רחמים וגאה. בעוד שדת אמיתית היא כפי שמגדיר אותה יעקב 1: 27:

יעקב 1:27

"זאת היא עבודת אלהים טהורה ותמימה לפני אלהים אבינו: לפקד את היתומים והאלמנות בצרתם, ולהשמר נקי מטמאת העולם."

דת אמיתית ונטולת פגם לפני אלוהים אינה דת הדוגמה המושלמת או מעשים דתיים רבים, אלא

רק דת הרחמים והאהבה.

נחזור לפרושים ונשווה את התנהגותם, ואת התנהגות מי שמחקה אותם, להתנהגותו של ישוע. הם לא גילו רחמים כלפי "החוטאים". הוא אכל איתם וניסה לרפא אותם. הם עשו הכול כדי שאחרים יראו אותם. אבל הוא עשה ניסים והסתתר, או אמר למרופאים לא להפיץ את הבשורה. מדוע? כי הוא חי את מה שלימד. הוא אמר:

מתיו 6: 1-6

"הַשְׁמְרוּ מִלַּעֲשׂוֹת אֶת צִדְקַתְכֶם לְפָנַי בְּנֵי אָדָם מִתּוֹךְ כְּזֹנֶה שֶׁיֵּרְאוּ אֶתְכֶם; אֲמַ תַּעֲשׂוּ כֵן, אֵין לָכֶם שֹׂכָר אֶצְל אַבְיָכֶם שֶׁבִּשְׂמִימִים. לֵכֵן בַּעֲשׂוֹתְךָ מַעֲשֵׂי חֶסֶד אַל תִּשְׁמָע קוֹל תְּרוּעָה לְפָנֶיךָ כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים הַצְּבוּעִים בְּבֵתִי הַכִּנְסֹת וּבְרַחוּבֵי כְּדֵי שִׁיכְבְּדוּ אוֹתָם הַבְּרִיּוֹת. אֲמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, שִׁכְרוּ אִיתָם. וְאַתָּה בַּעֲשׂוֹתְךָ מַעֲשֵׂה חֶסֶד אַל תִּדַּע שְׂמֵאלְךָ אֶת אֲשֶׁר עוֹשֶׂה יְמִינְךָ, לְמַעַן יְהִי חֶסֶדְךָ בְּסִתְרִי וְאַבִּיךָ הַרוֹאֶה בְּמִסְתָּרִים יִגְמַל לָךְ." "כֹּאֲשֶׁר אַתֶּם מְתַפְּלִים אַל תִּהְיוּ כְּצְבוּעִים, הָאֱהוּבִים לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹמֵדֵם בְּבֵתִי כְּנִסֵּת וּבְפִינוֹת רַחוּבוֹת לְמַעַן יִירְאוּ בְּנֵי אָדָם. אֲמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, שִׁכְרוּ אִיתָם. וְאַתָּה כְּאֲשֶׁר תִּתְפַּלֵּל הִיכַנְס לְחֹדֶרְךָ, סָגוּר אֶת הַדֶּלֶת אַחֲרֶיךָ וְהִתְפַּלֵּל לְאַבִּיךָ אֲשֶׁר בְּסִתְרִי, וְאַבִּיךָ הַרוֹאֶה בְּסִתְרִים יִגְמַל לָךְ."

זה מה שהוא לימד, וזה גם מה שהוא עשה. לכן הוא הסתתר לאחר הנסים.

לסיכום: צדק, רחמים, אמונה ואהבת הזולת הם הדברים החשובים. לא הקרבה. אלוהינו אינו זקוק לנו, לך ולי, כדי שנקריב לו דבר. חגיגותינו הדתיות או כללינו אינם משמעותיים בעיניו, כשאינו בנו רחמים. בעולם חסר הרחמים הזה, אלוהים רוצה שנהיה שליחי הרחמים שלו. בעולם הבלתי צודק הזה, עלינו לעשות צדק. בעידן חסר האמונה הזה, הוא רוצה שיהיה לנו אמונה. לכך התכוון האדון כשאמר שאנחנו המלח והאור של העולם:

מתי 5: 13-16

"אַתֶּם מֶלֶח הָאָרֶץ, וְאִם תִּיֵּאבֵד לְמֶלֶח מְלִיחוֹתוֹ, אֵיךְ תּוֹחֲזֵר לוֹ? הֵן לֹא יִצְלַח עוֹד לְשׁוֹם דְּבָר כִּי אִם לְהַשְׁלִיכֵנוּ הַחוּצָה לְהִיּוֹת מִרְמָס לְרִגְלֵי הַבְּרִיּוֹת. אַתֶּם אֹר הָעוֹלָם. עִיר הַשּׁוֹכֶנֶת עַל הָר אֵינָה יְכוּלָה לְהִסְתֵּר. גַּם אֵין מְדַלִּיקִים מְנוֹרָה וּשְׂמִימִים אוֹתָהּ תַּחַת כִּלִּי, אֲלֵא עַל כֵּן שְׂמִימִים אוֹתָהּ וְאִז תִּאִירוּ לְכָל בָּאִים הַבֵּית. כֹּה יֵאָר נָא אוֹרְכֶם לְפָנַי בְּנֵי אָדָם, לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת מַעֲשֵׂיכֶם הַטּוֹבִים וְיִכְבְּדוּ אֶת אַבְיָכֶם שֶׁבִּשְׂמִימִים."

בזכות האנשים ההולכים בחסד, צדק ואמונה, עדיין יש אור בעולם הזה, האור שלנו. הבה נשמור על כך ונאפשר לאור הזה, אור האל, להאיר דרכנו בעולם הזה, לשמח את אבינו, ללכת לא במעשים דתיים מתים אלא בחסד, צדק ואמונה, בדיוק כפי שעשה אדוננו. כי כפי שנאמר גם במיכה 6: 8:

מיכה 6: 8

"הגיד לך אדם מה-טוב; ומה-יהוה דורש ממך, כי אם-עשות משפט ואהבת חסד, והצנע לקח
עם-אלהיך: פ"